ПИСЬМЕННИКИ

Слово "письменник" походить від дієслова "писати", а не від якогось там іншого дієслова.

Отже, виходить, що письменником зветься людина, що пише…

І то не така людина є письменник, що випадково там щось напише і стане… Ні! — письменник так він увесь час пише й нема йому нікоторого впину.

Це починається завжди так.

— Ось, подивіться… Чи не підійшло б… оце до вашої газети? Це я написав…

Дивитесь.

— Не підійшло б… Знаєте… Не такого нам треба… Нам би якби щоб отакого…

— Так у мене є й таке. Ось…

І це не таке… Нам би якраз не такого треба…

— Так у мене є й не таке. Тільки вдома… Я принесу…

— Принесіть…

Ви дивитесь йому вслід, як він повернувся йти, дивитесь… дивитесь… дивитесь…

— Нда! — кажете собі.— Єсть! Потім приноситься "не таке, а отаке".

— У мене й ще "!

— Та ні, нам так що й цього досить… Продивимось… Зайдіть так через тиждень…

— Бувайте!

— Товаришу! Там друкарня прохає на "корпус"… Робітники стоять…

— І ти, лиха година! Дивись… І нема нічого підходящого… Ага! Ось… Почекайте трохи… Продивлюсь… Ммм… "Били ми Врангеля"… "Червонці наші… орли"… "Загнали в море"… "Хай живе"… Щось підходяще… Нате… На "корпус", скажіть, хай беруть… І пішло.

А як уже пішло, то тоді держись.

— Товаришу! Я ще вам приніс… Ось… і ось… і ось…

— Добре! Продивимось. Залишіть.

У всякім разі, з цього моменту вважайте, що є ще один новий письменник, якому кажуть:

— Випишетесь! Нічого… Не святі горшки ліплять… Потім так місяців через два, дивись, уже в "Гарті", або

в "Плузі", або в "Більшовику" він про "форму" і "зміст" жарить та:

— У Тичини, знаєте, є щось старе… Не скажу напевно, що саме, але щось є… Отаке щось, знаєте… Не таке, а отаке…

Маєте письменника кваліфікованого.

Отак, як бачите, письменники получаються…

Далі із зростом чуприни зростає й той чи інший письменників світогляд, та чи інша його ідеологія, та чи інша платформа…

Власне, платформа не "та чи інша". Платформа переважно тепер радянська. Навіть не переважно, а виключно радянська.

Світогляд здебільша революційний…

Ідеологія здебільша пролетарська або пролетарськоселянська…

Коли до цього ще додати порожній здебільша шлунок, прекрасний апетит, гарячу кров, хоч і без відповідного числа червоних кров'яних кульок, то внутрішній вигляд письменників уже можна собі уявити добре.

Назовні письменники всі в штанях, іноді дуже добрих, іноді дуже дірявих (залежить від талану), мають вони (як уже говорилось) здебільша довге волосся.

Більше особливих ознак, здається, нема.

Довжиною рядка в творі всі письменники поділяються на прозаїків, на поетів і на футуристів.

Прозаїками звуться ті письменники, у яких рядок дуже широкий, і дуже довгий, і дуже дешевий.

Поети — це ті, що рядок у них коротенький, яскравий. І на кінці в нім причеплено або риму, або асонанса, або алітерацію.

Коли цього не причеплено, то такий вірш зветься верлібром, або ліверною ковбасою.

Футуристи походять від слова латинського futurum, тобто майбутній. Отже, це, власне, ще не є справжні письменники. Це письменники майбутні. Ще колись писатимуть, а тепер вони тільки бавляться, граються, вчаться на письменників і лаються.

А взагалі народ вони всі симпатичний і мали в Києві свою газету, а в Москві тов. Троцького, який сказав:

— Хай чим хоче та дитина бавиться, аби тільки не плакала! Не займайте, може, з їх що й буде путнє.

Рядок у футуристів безформений якийсь, бо, кажу ж, вони не насправжки ще пишуть, а дряпають.

Незрозумілістю свого твору письменники поділяються на символістів, імажиністів, неокласиків, реалістів (і ще сила є різних "істів").

Символісти — це ті, що пишуть віршами "символ віри". Потім вони перевертаються на неокласиків, з неокласиків на пролетарських, з пролетарських на футуристів, крім поета Якова Савченка, який був символістом, так залишився ним і до цього часу, бо розгубив усі свої "символи віри" й тепер усе 'дно що без паспорта.

Неокласики — це ті, що кажуть:

— їйбо, ми не такі, як ви нас розумієте!.. їйбогу, ні! А ви нас отак розумієте?!? Айяйяй! Як вам не сором!

Імажиністи — від слова "і ми мажемо". Так що це всім зрозуміло. У нас їх мало.

Реалісти — це, як ви й самі догадуєтесь, письменники, що скінчили реальну школу й не склали конкурсу до політехніки. Так реалістами й залишились…

Є ще особливий гатунок письменників. Це так звані гумористи. Вони пишуть для того, щоб читачі плакали, або самі плачуть, як пишуть, бо їм писати не хочеться. Нещасний народ усі гумористи, бо, навіть коли зуби болять, мусять писати щось "веселе".

Символіст, або імажиніст, або взагалі інший якийнебудь письменник, так тому можна писати, що він хоче. Трррагедію так трррагедію, комедію так комедію. А гумористові — ні. Обов'язково — веселе.

Найголовніше в письменникові — талант.

Талантом своїм письменники поділяються… Ні. Будем одверті… Письменники всі талановиті. їйбогу, всі. Нема неталановитих письменників. І не буде ніколи.

Попробуйте сказати якомунебудь, що він неталановитий… Спробуйте…

Та ніколи не скажете…

А як і скажете, так спересердя, і він вам не повірить…

От тільки де. в письменника той талант знаходиться — не знаю. Ніколи навіть бачити його не доводилось…

З декотрими ж і купався навіть і не зауважив, хоч і придивлявсь пильно…

Дивишся: людина як людина… Сяде писати — талант…

Талант — це штука дуже тендітна, і про його краще багато не будемо писати… Бог із ним.

Найголовніше для письменника — гонорар.

Гонорар декотрі теоретики вважають за головний чинник у психології творчості.

Схиляюсь і я до їхньої думки, звичайно, не як теоретик, а як практик од літератури.

Хороша штука, що й казать, і задля нього, задля гонорару, можна навіть отакі вірші встругнуть:

Коли я бачу на вулицях тічку І коло неї ватагу собак, Я згадую гарну дівчину, Оточену компліментами Перехожих гуляк…

(Гео Шкурупій, Барабан, cтор. 16)

Коли б не було на світі гонорару і поет побачив на вулиці тічку, він або пройшов. би собі потихеньку повз неї, або (коли він молодий і "рєзвий") почав би тюкати… 'І більше нічого… А так бачите: зразу "пригадав дівчину", та ще й "гарну".

От що значить — гонорар…

— Та… що вже казати. Якби не було гонорару. Ну, годі. Крапка,

"ПЛУГ" (Усмішка)

Плуг…

Думаєте, плуг "Сака" однолемішний, той, що за його ще й досі виплачуєте сільськогосподарському кооперативові? Ні…

Це інший "Плуг", що не має ні чересла, ні лемеша, ні полиці, ні чепіги і нічого такого іншого…

Це "Плуг" — і не плуг, і машина — й не машина. І оре — й не оре…

Це щось таке не зовсім навіть і зрозуміле…

Чоловіка сто люду. Такого собі звичайнісінького люду, як і ми всі грішні, а коли їх стулити докупи, — виходить "Плуг"…

Отак як подивишся на них: ось "Папаша", ось Божко, ось Панч, Шевченко, Коляда, Сенченко, Копиленко, Панів, Вражливий і т. д., і т. д…

Сидить, значить, ніби звичайнісінький гурт людей… А хто йде, хто проходить — зразу:

— Дивись! "Плуг"!

Як нарізно — люди! Як укупі — "Плуг".

І так, розумієте, з 1922 р., з березня місяця, коли після славнозвісного "мугу"… (Це так голова спілки яасто говорить: "мугу"), кажу, після того "мугу" народився "Плуг".

"Мугукнули" разів зо два, зо три — а тоді:

— Що ж, хлопці, робитимемо? А Панів:

— Хто й зна! Щось робитимемо!

— Мугу! Треба щось робити… А Панів:

— Хто й зна! Треба щось робити…

— А що саме робитимемо?

— (Тоненько). Писатимемо. Ось послухайте:

Коли пас я маленьким гусят, Мені сонце всміхалося любо.

— Пас маленьким гусят?

— Пас!

— Сонце всміхалося?

— Всміхалося…

— От і добре! Будете за секретаря. Розпорошились усі. Треба той порох зібрати. Може, що буде! А то, брат, міщанськовласницька напирає…

— (Тоненько). Напирає.

— Пишіть… "Плуг" має на меті об'єднувати розпорошених досі селянських письменників, що, грунтуючись на ідеї…"

— А що таке "ідея"?

— Потім! На вечірках дізнаєтесь… Пишіть…

— Пишу…

— "…на ідеї союзу революційного селянства з пролетаріатом, ідуть разом з останнім до утворення нової соціалістичної культури й ширять ці думки серед селянських мас України без різниці національностей…" Так?

— Хто й зна! Так!

— Треба ініціативної групи…

— Хто й зна…

— Хто ще є такий, що пише?!

— А це хто такий?! Здрастуйте! Хто ви такий?

— Я? Остап Яровий!

— Письменник?

— НІ!

— А може, письменник?! Пишете щонебудь?!

— Пишу. Листа ось батькові написав, щоб гроші на марки прислав.

— Ну от! А кажете, що не пишете…

— А ще хтонебудь є? Щоб із селян?

— Шевченко ще є… Пише.

— Давай сюди!

— Коляда є! Крашаниця є. Сенченко казав, що письменником хоче бути!

— Давай сюди! Підписуйте, ініціативна група. Ходять розпорошені!? Збирайтесь, хлопці! Читай!

— Нема чого читати.

— Пиши й читай…….

Народився "Плуг"…….

І потім у "Вістях", у відділі "Література й мистецтво":

ПЕРША ВЕЧІРКА "ПЛУГА"

"Учора відбулася перша вечірка "Плуга". Зачитано було твори Панова, Шевченка й Пилипенка. В дискусіях брали участь: Панів, Шевченко й Пилипенко. Аудиторія, що складалася із Панова, Шевченка й Пилипенка, поставилася дуже прихильно до творів молодих письменників".

І пішло… Й пішло… Й пішло…

…11 вечірка "Плуга"… З погордою:

— "Численна авдиторія понад 14 душ жваво, обговорювала Сенченків твір".

…ЗО вечірка "Плуга"… …Авдиторія більш як у 60 чоловіка. …61а вечірка "Плуга". …Авдиторія понад 200 чоловіка. …87а вечірка "Плуга"…

…Численна авдиторія.(більш як 500 чоловіка)…

Почало гнати філії.

Філію у Валках (Панч заснував). У Полтаві. В Кременчуці. В Миргороді. В Лубнах… Потім на Правобережжя: Київ, Умань, Житомир…

Наддніпрянська Україна заплужанилась.

Летять листи…

…"Пишу вірші. Напишіть, чи можна вступити до "Плугу". Посилаю 14 зшитків. Коли мало, пришлю ще 22… Ідеологію поділяю. Пишу, як Шевченко, хоч дядина кажуть, що в мене чепурніше виходить".

…"Шановні товариші! Дійшла чутка й до мене, що у вас там є якийсь "Плуг", що допомагає селянським письменникам. Я вмію вірші писати, та ніколи. Чи не прислали б ви свого "Плуга" виорати моїх дві десятини, а я за цей час написав би віршів. А то як сяду писать, землю відберуть, бо "нетрудовий елемент" скажуть…"

…"Уважающі мене товариші. Я селянський письменник, прямо від плуга. Чи можна мені до вашого "Плуга" приписатися? Напишіть, пожалуста, чи звільняє це від військової служби і чи можна буде повернути відібрану в мене землю. Посилаю на одвєт марку і скілько це буде стоїть…"

…"Я бувший диякон. Тепер священик. Постраждал за революцію: відібрали ругу й будинок. Пописую. Благочинний говорить, що пишу, як Пушкін. Коли ціна підходяща, пришлю. Гроші наперед, бо многії за сороковуст обіцяють, а як одправиш, ховаються. І когда єто всьо кончиться?.."

Приходять.

— Здрастуйте!

— Доброго здоропля!

— Ви будете "Плуг"?

— А що таке?

— Та оце прийшові Чув, що на селянських письменників обучаєте. Приніс осьдечки клунок віршів… Батько кажуть: "Все пишеш! Усе пишеш… Ішов би ти куди… Куди б уже йшов… то йшов. Все одно, кажуть, толку з тебе чортма ніякого. Взяв би паляницю та пішов, можетаки, хоч на письменника б виписався".

— Та оце я й прийшов… По дорозі обікрали. Мати дали сто тисяч, так і ті вкрали.

— Ідіть у Селянський будинок. Шукайте Пилипенка або Панова, нате записку……

— Чи сюди я попав? Це "Плуг"?

— Хай буде це!

— Приїхав з Донеччини! Віршів привіз… Хочу видати. Не знаєте, почім платять? У мене їх, підходящих таких, рядків тисяч на десять. Коротенькі вірші. Лірика більше. Тільки я дешево не продам…

— А покажіть…

— Ось!

— Не видадуть!

— Як не видадуть?

— Так. Не видадуть... Багато дуже.

— А ви хіба з "Плуга"?

— Ні, я не з "Плуга".

— Так скажіть мені, хто там у їх головний? Як то так — не видадуть?!

— Ідіть у Селянський будинок. Шукайте Пилипенка або Панова. Нате записку.

— З Сибіру прийшов! Писавписав там, а тоді думаю: "Що ж я тут пишу, коли є Україна". Та оце й прийшов. Подивіться, будь ласка, чи воно куди годяще…

— А чим живете?

— А нічим. Живу та й вже! І пишу. Тим і живу.

— Здрастуйте вам, пожалуста!

— Здрастуйте!

— Де тут отой "Плуг"? Заїдь, каже стара, подивись, мо там дешевше, як у капаративі. Орав оце, а воно, сатана, каменюку підтаскала. І потилиця так якось угнулася, Що як не нажмьощ — огріх, як не нажмьош — огріх! А воно при наших достатках……

Прокинулись творчі сили, буруном на "Плуг" ідуть…

— Що?1 Розворушили?!

— І де тільки вони беруться?!

І забалакали про "Плуг" геть усі закутки України нашої Радянської від Карпат аж до Кубані…

— "Плуг"! "Плуг"! "Плуг"!

— Для селян пишуть! Бо селянські письменники! Заворушилися села.

— Та хоч скажіть, на милость божу, що ж ви з ними робитимете?

— Е! "Скажіть"?! Робитимемо! А Панів:

— Хто й зна! Може, щось і робитимемо!

— Мугу… Треба щось, хлопці, робити… Так, братця, не можна… Раз розпочали, назад нікуди. Треба на щось сідать… Багато нас — на віз не влізем. І в гарбу, брат, не всунешся… Платформу, хлопці, цілу треба! Бо без платформи розсипемося!

— А яку платформу?1

— Яку? Урбанізувати села треба.

— Урбанізувати?! Ой! Жалко ж! Там квітки, там телята!

— Жалко?! Самому, хлопці, жалко, та ні чорта не поробиш! Треба. Механізація пішла, індустріалізація, інтенсифікація, соціалізація, матеріалізація, пролетаризація, комунікація, алітерація, тракторизація… Проопали телята!!

— А верби як?! А гусята?!

— Та не плачте, а то й я заплачу… Треба й гусят урбанізувати. Воно таке маленьке, біленьке, гарненьке… А доведеться бідолашному штепселя вставить…

— Пищаааатимеее, сердешне…

— Та ми йому потихесеньку… А ви чого, Шевченку, хлипаєте?

— Та лошати жалко! Таке звіздочоле, од Машки. На Петра найшлося… Найшлось, та тільки — ігигиги! І батіг у мене був восьмерик! От ляскав!

— "Лошати жалко"?1 Гусята?! Телята?! Геви чортові! Та ми, їдрі його налєво —

Дойшов океанові м'язи.

Запрягайте у тумби.

Електричним струменем' проріжте…

Це — біла індустрія

в розважливій праці

Г'ех!

Мов грітись на сонці або купатись в морі, така трояндова солодість — праця в заводі![35]

— Та ти такий! Ти Коляда!

— Ну, годі, хлопці! Годі плакать: треба діло робити. Поплакали й досить…

— А я ось уже написав.

— Ану…

— "В тихий вечір прощався я з полем"[36].

— Ну, от і добре! Так і всі пишіть. Треба прощатись… Ну, годі, годі хлипати… Воно не так страшно… Поки урбанізуємо, ще мати не раз горішків напече. їздитимете додому урбанізувати — і горішки їстимете. Не плачте: вони після урбанізації ще смачніші… Так от, значить, будем урбанізувати село… Машини туди, електрику… Наближати його треба до міста… Щоб спілка робітників і селян…

— І не буде вже села?..

— І не буде… Ні! Як — не буде? Буде! Не плачте… Ми село урбанізуватимемо, а місто селозуватимемо… Тоді так воно й вийде: де тепер місто, там буде село, а де тепер село, там буде місто! Згода?

— Згода! Згода!

— Такот, хлопці, й поділяйсь! Одні хай будуть урбанізатори села, а другі — селозатори міста. От, Коляда, Крашаниця, Голота, Сенченко, Копиленко, Вражливий, Донченко і ще дехто там хай урбанізують, а Шевченко, Панів, Панч, Кириленко, Коваленко, Муринець — ті селозуватимуть… Оце наша й платформа. А ідеологія пролетарськоселянська. У нас конструктуватимемо, а в їх, у панів, деструктуватимемо. А форма і зміст — синтеза. І того трошки, й того трошки. Щоб не зариватися. Повагом. Встигнемо, мовляв, з козами на торг… Ми не авто — ми "Плуг"… А як хто хоче з "оранки" додому на аероплані — лети… Потому — урбанізація… А так, щоб зовсім тільки те й

робить, щоб на ковадлі цокать, на авто гудіти — іти в "Гарт". До Блакитного й Коряка. Потому селозація… Згода?

— Згода! Згода!

— Так от і починайте…

— А можна так, щоб з міста на село динамо, а з села до міста волошки?.. Хоч один букет? Дуже люблю волошки…

— Та носіть…

— І щербець можна?

— Можна і щербець…

— Так у понеділок, хлопці, збирайсь…

— А… а… критика нема… Без критика — як?

— Як нема? Я — критик!

— А хто ви такий?

— Спрашуєте?! Божко! Соціальна передумова повинна бути! Класовий підхід і щоб диференціація! А то шари суспільні й експлуатація визиску. Знову ж таки ціна та цінність з надвартістю. І взагалі, куди воно й кому потрібне?! А ви питаєте, хто я?

— Правильно!

— Так от, хлопці, тепер уже все є. Починайте! Оріть!

І почалося!

…Революційна річка греблю рве. …Машини на села! …Ромашки на завод… …Індустрія… "Електроплуги".

…Павперизація"… "Бандити"… "Гей, молоді селюки, осюсюртеся"!

"Верби над ставом"… "Демонстрація"… Дроти… Телята… Гусята… Поросята… Трактор… Плуг… Соха… Динамо… Хлів… Кабель… Річенька… Океан… Колядки… Щедрівки… Інтернаціонал… Альманах……

Мало вам?

"ПОНЕДІЛОК"

(Моментальна фотографія-шарж)

"Вісті" у неділю:

"Завтра в Селянськім будинку чергова вечірка "Плуга". Початок о 8й годині. Вхід вільний…"

Це щонеділі.

А це щопонеділка:

— Сьогодні "Плуг"… От і добре. Я скажу мамі, що нам лектор сказав, щоб ми одвідували плужанські вечірки… Приходь і ти… Дуже цікаво… Там таке читають іноді… Коляда. Незрозуміле щось… Та й інші… Трохи побудемо… А потім пройдемось… Не забудь тільки насіння захопити…

— Добре!

Восьма година…

— О, о, о! Ото Хвильовий!

— Ото!? А я думала… Так ото він такий… І худий, і чорний. А я думала…

— А ото Поліщук! Бачиш:, ононон! Поет! Правда, не похожий!

— Не похожий…

— А он Тичина… Бачиш, он там за стіл заховавсь?!

— Та де?!

— Та он! Бачиш, он за ніжкою пенсне видно… Ото Тичина…

— Так ото він такий? Дивись — і в штанях… А які вірші пише… Він жонатий?.. Дай насіння…

— Оо! Голова! Зараз почнуть!

— Товариші! Прошу зайнять місця! (Пауза)… Місця, товариші, зайнять прошу… (Пауза)… Прошу зайнять, товариші, місця!.. (Пауза)… Зараз починаємо] Займіть місця, товариші!

— Шшшшшш!

— Прошу уваги, товариші! Сьогодні у нас програма така: спочатку автори зачитають свої вірші, а потім ми ті вірші обговорюватимемо… Першим зачитає свої вірші товариш Коляда Грицько! Прошу…

— Гм! Кхм! "Індустрія". Поема!

— Як?

— "Індустрія".

— Ага!

Індустріалізація жартівливо халявами зорить.

Індустрія кліпає віями'.

В лісі загартовані лісовики гризуть дуби.

Індустрія пиляс…

А моя пісня!

Лізь своруном п граніт.

Схоронись,

А потім

Бабам!

Все.

— Другим зачитає свій вірш молодий початкуючий поет з Поділля Брунчук!

— Прошу!..

— Тихше, товариші, зачиніть двері!

У неділю мати встала, Курей з хліву виганяла. І я рановранці встав, Соловей іще співав, 1 таке золоте сонце Зазирнуло у віконце.

— Так, товариші! Зараз ми обговоримо ці твори. Бо більш, здається, нікого нема… Хто забирає слово? (Пауза) … Ну, так слово хто хоче забрати, товариші? (Пауза)…

Нема бажаючих?.. (Пауза)… Ну, товариші… Товариші… Хто забирає слово? (Пауза)…

— Божко, починай!..

— Таке…

— Та починай, Божко!..

— Та доведеться… Так, значить, от… Коляда… Чули ми вже його тут не раз… Почули й сьогодні… Що ж ми почули?.. Що "індустрія халявами зорить"… Де він бачив ту "індустрію в халявах"?.. "Індустрія кліпає віями…" Краще б Коляда сам кліпав віями, ніж ота індустрія… Я не розумію, навіщо нам оце читати… Такою поезією розважати тільки слинявих панків, буржуа отих гнидяних, а не зачитувати їх отут на шостім році революції. Накопичитьнакопичить цілу гору якихось страмних слів і думає, що дав нам індустріальну поезію… Остогидло вже це. Це, значить, Коляда… А другий… Як його… Брунчук… Що там у нього?.. "У неділю мати встала"… Невиразно це в нього якось… "Мати"… Різні матері бувають… Коли вона мати пролетарська або незаможницька, хай би й устала… А коли це типова індивідуалісткавласниця, можна було б їй і не вставати… Поет не зазначив, чого вона встала! Яскраво це в його не видно… "Курей з хліву виганяла…" Це так… Але для чого? Коли для того, щоб засмажити собі курку та любенько з своїм чоловікомкуркуликом поїсти, то нам такої поезії не треба… А коли вона їх вигнала для того, щоб потім ще з більшим запалом узятися за класову боротьбу, то це інша справа… А поет цього не виявив… Він ховається чогось… Значить,

тут щось непевне… Нема диференціації селянства… Знову ж і сонце… В чиє воно віконце засяло?.. Чи у віконце ^декласованого сільського пролетаря, чи втлитасве?.. Коли в глитасве — нам такого сонця не треба… Такий вірш, помоєму, ні до чого… Оце, здається, і все…

— Тов. Шевченко!

— Я скажу коротенько… Коляда… На чорта нам такі поезії? "Лісовики… гризуть… зуби… індустрія… пиляє пісня… своруном… Бабам якийсь"… Кому воно потрібне… Пролетаріатові?! Чи селянству?.. Нікому воно не потрібне… Там десь… у височині ширяє… Не місце їм у "Плузі"… А от щодо другого товариша… Як його?.. Буркун… Так я з Божком не згодний… Чого тому Божкові треба, я не знаю?.. Курячої диференціації якоїсь?.. А мені вірш подобається… Правда, там дієслівні риМи, стара трохи форма, але здоровий, цілком зрозумілий вірш… Не всім же бути таким розумним, як Божко!

— Тов. Копиленко?

— Я, товариші, зовсім не думав виступати… Але мене прикро вражає Божків виступ… Люди пишуть, учаться… Ми всі учимось… Шукаємо. Напрямку шукаємо… Б'ємосьб'ємось: куди нам іти… А Божко, він, я не знаю, чого він хоче… Так не можна… В Росії і Єсенін, і Пільняк… Всі вони шукають… А Божко чомусь зразу якось, не так якось, а отак якось… Так, товариші, не можна…

— Тов. Панів?

— Відносно Коляди… Звичайно, в його це все якось не так… У його є гарні образи, а як узяти все цілком, так щось таке ніби без образів… Він, безперечно, поет, і талановитий поет, але вірші в його якісь… я б не сказав, що талановиті… Відносно товариша Буркуна… Починає хлопець іще. Стара форма, але є рима. Стара рима, але є форма… Помоєму, хай пише. До "Плуга" прийняти можна.

— Прошу.

— Я не знайомий з літературою зовсім. Я сам селянин. І балакатиму, як із села. Для кого це пишеться? Для селян. Це ж селянські письменники. Хіба селянин оте, що написано, зрозуміє? Коли я не розумію, то куди там тому селянинові? Пишіть так, щоб було зрозуміло…

— Хто ще забирає слово?

— Дозвольте…

— Прошу!

— Я мало знайомий з літературою… Але мені здається, що нема за що вхопитися… Дайте мені за щонебудь ухопитися, щоб потягти за собою масу. Хоч за волосинку дайте вхопитися, щоб та маса за вами потяглась…

— Хто ще бере слово?

— Товариші! Наш народ темний, віками гноблений по польських в'язницях, забитий, несвідомий… Промовте до його зрозумілою українською, пролетарською, інтернаціональною мовою… Він нещасний, катований, віками гноблений український мужик, забитий, несвідомий, він не розуміє, бо йому забороняли, його катували, його в темряві держали, а коли до нього промовити зрозумілою українською мовою, то він, нещасний, катований, віками гноблений, по польських тортурах, скільки він, нещасний, лиха зазнав, бо йому забороняли, його катували, з нього знущалися… Я кінчила…

— Хто ще, товариші?.. Нема нікого. Дозвольте резюмувати! От що, товариші! Як підходити до того чи іншого твору? Це — головне! А підходити, помоєму, слід так: для кого твір писаний? На яку він аудиторію

розрахований?.. Акурат і тут… Твір Колядин… Колядин, кажу, твірі На яку він аудиторію розрахований?

— Ні на яку!

— Не скажіть, товаришу! Він розрахований… Розрахований, кажу, він. Так і твір Брунчуків… На яку він аудиторію розрахований? Коли ми це твердо собі з'ясуємо, тоді дамо йому й оцінку правильну… Правильну оцінку… Завтра, товариші, об одинадцятій годині збори студії… А тепер дозвольте вечірку закінчити!..

Отак щопонеділка в Харкові. Отак щовівторка в Полтаві, щочетверга в Києві, що… що… що… та днів на тижні не вистачить вам перелічувати.

РОКУ сьомого

…І коли засурмлять срібночервоні сурми малиновим сурмом (є таке слово: сурмо, чи нема?), і коли сядуть представники всесвітнього люду трудящого на престолі колективному, оточені червоносяйними молодими ленінцями, тоді промовить президія:

— Хай українці йдуть — пускайте!

Тоді ввійдуть на барвистозелену поляну всі, хто на початку революції соціальної літературою запричастивсц і стануть перед престолом колективним…

І скаже тоді президія:

— Товариші! Взавтра в царство комунізму всесвітнього увіходимо. Розказуйте, що робили року сьомого — Жовтневого?

А голова комуни хліборобської, що на геть усе Правобережжя аж до Сяну розпістерлася, піддасть:

— Кккажіть, поослухаємо!

І завгубфінвідділом міста Львова українського погодиться.

— Евентуально, — каже, — послухаєм!

І слухатимуть.

І вийде першим ЦБ "ГАРТУ"

і скрикне радісно:

— Хай живе…

— Уже живе! — президія скаже. — Що робили року сьомого? Розказуйте!

І скаже ЦБ "ГАРТУ":

— Бракувало пленуму! Голова — в Москві, Хвильовий не прийшов, а ми й не знаємо, чи розказувать, чи не розказувать… Як отак, так ніби й розказувать, а як отак, так ніби й не розказувать…

І скаже президія:

— Розказуйте, ЦБ! І скаже ЦБ:

— Слухайте! Року сьомого найшли ми для "Гарту" прекрасне помешкання. Отак — зала театральна, а отак — зала музична, а отак —

ательє, а отак — студія літературна, а отак — президія, а отак — притулок для приїжджих...

І скаже президія:

— Молодці! 1 скаже ЦБ:

— А ви думали?! Ого! І Наркомос, і відділ мистецтв, як прочули, що ми без помешкання, — боже мій, що було в Харкові!? Бігають, шукають! З'їзд агітпропів нас визнав, і РобітничоСелянська Інспекція, і ЦК… Всі визнали. Ну, ви ж розумієте, що було тоді в нас! Театральний "Гарт" у Еллана на столі масове дійство провадить… Літстудія в кишені у Йогансена… Ательє у Сашка в капелюсі… Для хореографічної "студії" одвели місце на підносі з Настиного самовара… Робота просто кипіла…

Хвильовий ходить та тільки в руки хукає:

— Ех і подобається ж мені, накажи мене бог!

— Подобається? Що пишете, т. Миколо?

— Та так, знаєте… Сидів і як прицілився, так, даю вам слово честі (цілий ключ крижнів летів), на чотириста п'ятдесят кроків однією дробинкою як бахнув! — так задньому як смальнув під хвіст, і до того правильно взяв на мушку, що пройшла та дробина із хвоста останнього крижня до рота першого в ключі… Так цілісінький ключ і обемберився… Та ото ще не знаю; хто мій новий роман видрукує… 24 аркушики.

…Тичина радий! Приходить хвалиться…

— Лежав, — розказує,— думав, на який розмір "Вітер на Україну" написати… Повернувсь на ліжкові, а ліжко тільки — рип! Рип! — рип! На три чверті! Це знак, думаю! На чверті й пишу… Кволеньке в мене ліжко. Але то нічого — скоро й це одберуть!

…Еллан тільки суворий!

Ш

— Язви його, — каже, — душу! Дайте ж мені хоч кінчиком зачепитися, щоб передову написать… Та вийміть ногу з чорнильниці… Чия то нога? Поставте на прибор, а то пером уколю!

І скаже президія:

— А ще що маєте? І скаже ЦБ:

— В газетах працюємо, в Держвидаві працюємо, в "Червонім Шляху" працюємо. Студію маємо, для робітників інсценізації ставимо, на вечірках читаємо, книжки видаємо… Філії маємо…

І скаже президія:

— Ага… Ну, гаразд. "Альманах" видали?

— Видали.

— Скільки чисел?

— Для другого вже матеріали збираємо! Уже зібрані! їйбогу, вже!

— Ага… Ну, гаразд! А де Сосюра?

— Він, перед тим, як у царство комунізму ввійти, всі свої вірші видекламовує. Чотири роки декламує безперестану… Через два місяці кінчить… І прийде…

— Ага… Ну, гаразд. Ідіть! Присуд оголосимо! І засурмлять сурми голосно:

— Трутутутутууу! І замовкнуть…

І промовить президія:

— Хто далі?!

І вийде перед президію ЦК

"ПЛУГУ"

І скаже президія:

— Ну?! Чого наорали? І скаже ЦК "Плугу":

— Наорали, наорали…

— Говори хтонебудь один. Хай голова говорить! І заговорить голова:

— Орали! Цілий сьомий рік орали! Нових лемешів понаховували: дитячий леміш є, драматичний леміш є, літературний леміш є, жіночий леміш є…

— І жіночий є?

— Є!

— Не гнеться?

— Ні! Оре! Скиби тільки великі й рипить, як іде.

— Ну, далі…

— Вечірки тепер уже сотнями. У "Червонім Шляху" працюємо, в Держвидаві працюємо, в газетах працюємо, в театрах працюємо, в сельбудах працюємо, в хатахчитальнях працюємо…

І скаже президія:

— Добре, хлопці! Тільки ж ви не лише працюйте, а давайте змогу й "Селянській правді" вечорами працювать…

І скаже голова:

— Угу! Та ми помешкання маємо. Після того, як нашу діяльність було ухвалено, — дитяча студія сидить увечері на столі в секретаря "Селянської правди" на правім ріжку, літературна — на лівім, а жіноча в попільниці. То нічого, що іноді секретар цигарку об голову жіночої секції гасить… Головне — робота.

— Як з "Альманахом"?

— Виходить під гаслом: "Присилайте матеріали"!

— Присилають?

— Присилають…

— Ага… Ну, гаразд! А чого ото так була Україна завіршувала сьомого року? Хто винен?

— Хто й зна… Пишуть…

— Пишуть, кажете? Бить не пробували?

— Ні!

— Ага… Ну, гаразд! Ідіть! Присуд оголосимо! В сурми:

— Трутутутуту! І замовкнуть.

II

І промовить президія:

— Хто далі?!

І вийде перед президією ЦБ

АСКК

І запитає президія:

— Хто ви за їдні?

— АСКК!

— Це не те, що ЦКК?

— В сто раз більше!

— Ага… Ну, гаразд! Що робили сьомого року?

— Переїздили! Із Києва в Одесу, з Одеси до Харкова.

— "Благополушно"?

— Загубили в Києві пів ЦБ!..

— Знайшли?..

— Знайшлись! Тільки як падали, ідеологію надбили. Тепер на тім місці якісь надбудови ростуть. Ніби струп… Лікували — не бере… Довелось забракувати…

— Далі…

— Далі було раніш…

— Ага… Ну, гаразд… Ідіть! Присуд оголосимо… А сурма тільки:

— Ту…

— Годі! Ша! Вона й замовкла…

І скаже президія:

— Хто далі?

І вийде перед президію ЦР

ВСЕУКРПРОЛЕТКУЛЬТУ

І скаже президія:

— Ну?!

— їйбогу, не винуваті!

— Ну?!

— Майстерня слова… Майстерня дійства…

— Знаряддя до праці?

— Радгосп, гусениця, озима совка, хлібний жук, ховрашки, коровка, кося і кілька прогорілих крамницькнигарень…

— Що інспекція ухвалила?

— їйбогу, не винуваті. Та то ще й не остаточне!..

— Не похвалила?

— їйбогу, не винуваті. Ми маємо клуб, маємо будинок, маємо радгосп, маємо книгарні… Ми ж усе маємо…

— Ага… Ну, гаразд… Ідіть. Присуд оголосимо!

— Дядю! Ми вже інститут журналістики!

— Писали колинебудь у журналах?

— Писали! І Федорченко в нас писала, Луначарський у нас писав…

— Ага… Ну, гаразд. Ідіть…

А голова комуни правобережної дивиться, дивиться, дивиться та тоді:

Ви жертвою впали В нерівній борні…

А товариш голови шапку зразу скидать.

— Надінь, — каже голова, — то я спросоння!.. А сурмач питає:

— Може, хоч потихеньку засурмить?

— Не треба! Голосника спортиш! І промовить президія:

— Хто ще там?

— "Авангард"!

— Чого "авангард"?

— "Авангард"… Ми цілий рік надії подавали…

— Подали?

— Подавали…

— Ну, гаразд… Подавайте й далі… Хто ще?.. Нема. Перерва. Йдемо на нараду…

— Дозвольте!.. Я ще!

— А ти хто такий?

— Фейлетони писав…

— Двадцять п'ять!

— Ой! Бийте ж хоч по невідповідальній ставці!

— Там знають, як бить!

Присуд оголосимо потім.

"ВІСТІ"

"ВІСТІ" 1921 РОКУ (Тіні предків незабутих)

I

— Тов. Кукуй, принесіть із друкарні запас!

— Во-первых — раз: это же ваше личное дело. Во-вторых — два: если вы будете поручать мне свои личные дела, я буду жаловаться в третій Конгресе Коммунистического Интернационала и в четвертий Сьезд совнархозов тоже.

— Ну, сидіть. Бог з вами.

— А если я хочу стоять?

— Ну, стійте.

— А если я хочу сидеть?

— Ну, йдіть к чортам!

— Хорошо.

Це "Вісті" — почали ранкову працю.

II

— Ну, що це за "Роста"? Дає телеграму, що в Севастополі зацвіла яблуня, а в Криму гарбуз зійшов. Зрештою ж, скажіть: чи Крим у Севастополі, чи Севастополь у Криму?

— Здається, в Каспійськім морі.

— Що в Каспійськім морі?

— Оселедці.

— Та я ж про яблуню.

— Не знаю. Не чув.

— Напишу: "Різні". "За кордоном". Сволоч, не яблуня! …Це ранкова інформація.

III

— Здрастуйте! А ви вже тут? Чого це ви так раненько?

— Дивлюсь: третя година. Думаю — ще рано: до дванадцятої ще встигну.

— У нас праця з учорашнього дня з одинадцятої.

— Добре! Значить, щоб о четвертій тут бути?

— Оце перекладіть.

— Ах, і кваску б оце випилось.

— А я б сало їла.

— А почому сало?

— А як повкраїнському "нос"?

— Ніс.

— Ніс?! Переробили "о" на "і" та й думають, що вже й інша мова.

— Краще вже "вухо"!

— Пишіть — "вухо"! …Це — перекладач…

IV

— Стасик! Стааааасик! … Гукніть ви — у вас бас!

— Кхм! Кхм! Стааааасик!

— Костуся, де Стасик?

— Пшепрашам. Тов. Штам, де Стасик?

— Сейчас! Мария Альбертовна, где Стасик?

— Сию минуту! Мария Николаевна, где Стасик?

— Ах, боже мой! Анна Иосифовна, где Стасик?

— Товариші! Ресісоль!.. Давайте хором.

— …Стааааасик!

— Я тута!

— Де ти ходиш?

— А я з мальчиками. От один здорово бьйоть! От здорово! Кааак ахніть!

— Ну, неси до друкарні… Так здорово б'є?

— От здорово.

— Ну, неси. …Це — кур'єр.

V

— Товаришу! Завтра Франків день. Напишіть щонебудь там. Незручно ж все ж таки. Франко. Якнеяк!

— Добре. А то знаєте: хай на Тарасові роковини. Тоді я разом і за Тараса, й за Франка. Ніколи зараз.

— Гаразд.

…Це — культурномистецький відділ.

VI

— Тов. випусковий, сьогодні будете?

— Не знаю, мабуть, засвабну. У мене вчора такий фьюс, такий фьюс. Так права нога набвякла, що рукавичка ніяк не навазива. Сьогодні ще не знаю, мабуть, тиф буде.

— Ні, товаришу, ви повинні в порядку партійної дисципліни.

— А може ж, я в порядку партійної дисципліни й засвабну. Та й що це за справедливість?

Я за 6 місяців уже разів з 5 ту газету випускава, а вона мене ще ні разу. — Ну, добре. …Це — випусковий.

VII

— Нет, Павел Михайлович, зто безобразне. Понимаєте: в телеграмме ясно сказано, что собнтия в Дальневосточной республике. Я и пишу — "В Верхней Силезии", а выпускающий впер ее в "Посевную кампанию". Зто возмутительно. В телеграмме говорится про внвод Японией войск из Сибири, я и даю заголовок: "Углекопм не сдаются", а они набрали: "Маруся отравилась", — когда я прекрасно знаю, что Маруся оперирует в Запорожской губернии, возле Переяслава. Нет, так работать нельзя.

— Можна, Лідія Михайлівна, можна.

…Це — вечірня інформація.

VIII

— Товаришу, ви куди?

— До редакції. Час уже.

— Вертайтесь.

— А чому?

— Та в редакторськім кабінеті Марусю 1 купають. І воно, лиха личина, рученятами тільки хлюпхлюп! Та: "А я, дядю, купкупкуп"!..

— А може, у вашому кабінеті можна?

— Ні, у моєму пелюшки сохнуть. Ідіть додому. Взавтра прийдете.

— Так, кажете, купкупкуп!? Та рученятами: хлюпхлюпхлюп?!

— Еге. Та таке потішненьке. Ви жонаті?

— Парубок.

IX

— Товаришу! Передова буде?

— А газета вийде?

— Не може ж вона вийти без передової.

— Раз не вийде — навіщо тоді й передова?

— Як навіщо? Бо не вийде ж без передової.

— А не вийде, то й передової не треба.

— Так як же це так?

— А так.

— Ну, гаразд.

X

— Товаришу редакторе! З'ясуйте ж мені нарешті: хто я тут? Чи секретар, чи метранпаж, чи Костуся?[37]

— А я знаю?

— Учора підходить Костуся: "Пшепрашам, пані секшетажу, роззявте рота".

"Навіщо?"

"Я води у вас наллю. Бо пан редактор сказали, що ви у нас за самоважа будете".

"Я нічого не маю, звичайно, проти. Я б, може, й закипів. Але як же з мене воду точитимуть? Хоч кранта приробіть".

XI

— Газета вийшла?

— Ні, не вийшла.

— Чому?

— Костуся самовара не наставила?

— Пшепрашам. Я не винувата. Пан секжетаж рота не роззявили.

Мушу всетаки зауважити, що це я писав у той час і про той час, коли постійний редактор і постійний секретар були у відпустці (травень — червень 1921 року), а редагував газету тов N..., якому з цієї нагоди "дєлаю кніксен"...

1921 р., Харків

"ВІСТІ" 1924 РОКУ (Напередодні 1000 числа)

I

9 год. ранку.

— І яка лиха година там стукає?

— Нааастю! Що вас там, перина придавила, чи що?!

— Устануть, ще й на світ не благословиться, і пруться! Ні поспать тобі, ні відпочить тобі!

— Та одчиняйте! Вже десята година!

— "Десята"! У вас, може, й десята, а в мене ще й очі не розплющуються! Що ви мені, сверхурочні платите, чи що?! Цілісінький день як у ступі товчешся, та ще й виспатись не дають! Учора тільки у вісім годин і змогла лягти, а вони стукають!

— Газети є?!

— Еге! Так оце для вас зразу й напечатали! "Газети є"?! Іспидиція я вам, чи що?!

— Газети! Газети! Давайте газети!

— Та… зараз!

Здрасте! Читали "Зкономическую жизнь"? Не читали?! Очень жаль. Понимаете, у меня то же самое в сегодняшнем номере, те же самые слова, что и у товариша Круміна… Только он писал про зто самое две недели тому назад, а я сегодня… Да!.. Так вот!.. Иначе и быть не может… Да!.. Так вот!.. Про что зто я?! Ага!.. Товарищ секретарь, аванса нельзя ли червонцев хоть пять?! Знаєте, советский рубль, падает, и червонец его вытесняет… Я про зто писал, помните, в статье. "Кризис сбыта и кредитование рабочих"… Очень интересная статья… Слушайте,

дайте газети!.. Да… Так вот… Интересное, знаєте, явление… Вчера в "Деловом клубе"… Проблема наших финансов… Положение всетаки улучшается… Да… Так вот… Я уже написал заявление… Положите, пожалуйста, резолюцию… Вот здесь!.. "Вндать"! Так и пишите: "Видать"… И все… Да… Так вот…

— Хай полеже!

— "Хай полеже"! "Хай полеже"!! "Хай полеже"!!! Да… так вот… Я вам написал очень интересную статью "Про червонец"… Я вам ее прочитаю!

— Читайте!

— Так. "хай полеже"?

— Хай полеже!

— Так я вам скоренько прочитаю, потому что меня ждут в Госплане… Я там должен уже бить…

— Читайте!

— "Мн уже не раз писали, что советский рубль в силу тех или ицых обьективнмх причин…"

— Товариші, гонорар видають!

— Да! Так вот! Я страшно спешу… Я вам потом прочитаю.

II

— Здоров!

— Здоров, Васю! Ну як?! Що сьогодні пишем?

— Та слід би про Німеччину. Там цікаве становище утворилось… І про Англію слід… Та щось… мабуть, не напишу… Голова, знаєш, ніби чужа якась. Отут мені давить і штрика… Я її ніби весь час відчуваю… Ранком так, знаєш, встати не можу… Безсонниця якась, усе сплю, сплю, сплю… До години сплю — встати ніяк не можу… Апетит якийсь поганий… Пироги вже приносили?

— Он з пирогами!

— Слухайте, дайте п'ять з яблуками, три з маком, два з сливами і чотири з м'ясом… Якось, знаєш, сам не свій… Перевтома, мабуть… А головне, на їсти ніяк не навернеш… Чай уже був?

— То в тебе, мабуть, рак!

— Ні, без жартів] Щось таке є… А що — чорт його знає… Газети! Давайте газети!

— Сідайте, сідайте! Сьогодні про Болдуїна.

— Та в Німеччині щось Зектом…

— Сідайте, сідайте!

— Сідаю!

IV

— Аааа! Остап! Ну як? Написали?

— Написав!

— Читайте!

— Здрастуйте, тов. Остапе!

— Здрастуйте!

— Для нас написали?

— Ні!

— Ну от! А ви ж обіцяли!

— Та не міг я!

— Що значить не міг?!

— Та не можу ж я всім!

— Свинство.

— Тов. Вишня! Написали?

— Ні!

— Як же це так?! Ми ж завтра випускаємо!

— Не встиг!

— Свинство!

Дзззз!

— Алло!

— Остапа!

— Я!

— Написали?!

— Ні!

— Свинство! Чорт його знає, задається!

— Для "Вечорки" єсть?

— Зараз сяду!

— Сідайте, сідайте! Вже дванадцята!

— Та боже ж ти мій!

— Сідайте, сідайте! Чого запізнюєтесь? Свинство]

— Слухайте, товаришу, я вже з ума зійшов! Треба до лікаря.

— А написали?

— Та ні...

— Ну сідайте, напишіть, а тоді можна й сходить!.. Свинство!

V

— Дааа! От, братця, вчора… Арія "Рахиль, ты мне дана" ну ні к чорту! Ну нікуди! Оркестр, правда, нічого… В деяких місцях навіть зовсім добре, але Елеазар… Взагалі на оперу слід звернути увагу… Я ж кажу…

— А декрети ви вже здали?

— Декрети? Я ж кажу, що в неї не" зовсім чисте піаніссімо… Є якась ніби детонація…

— А як з хронікою?

— З хронікою? Знаєте, верхнє "сі" в неї часом дуже добре звучить, але часом…

— Взагалі зверніть увагу, щоб декрети не залежувались…

— Так… Готують "Гальку". Я не знаю, хто ж у них Йонтека співатиме?..

— Місця для з'їзду багато?

— "Галька" в них ссть, але з Йонтеком слабо…

— "Гальку" потім! Потім "Гальку"… Що від робкорів?

— Є!

— Валіть, валіть.

— Даю!

VI

— Аааа! Саша! Наше вам!

— Доброго здоровля?

— Кого сьогодні споганив?

— Та, думаю, редактора. Думав красивим намалювати: не виходить… А оце Поліщуків "Динамічний льот" ізобразив… Битиме, мабуть? Дайте цигарку!

— Нате!

— Ну як?!

— Здорово!

— Та заважають працювати… От у Берліні — там праця! Там як сядеш: тихо скрізь, усе в тебе під руками, а тут паперу путящого не знайдеш… Позичте сертифіката!

VII

— Репортьори поприходили?

— А хіба сьогодні платять?..

— Та ні, матеріалу нема! Що за чорт? Де там вони подівались?

— Здрасте!

— Аааа! Ну що в ВУЦВКу?

— Скажіть, сьогодні платитимуть?

— Який матеріал із ВУЦВКу с?

— Чому ви не хочете за ненадруковані замітки платити?

— Приїхав уже т. Буценко?

— Одиниця в "Комуністі" значно Дорожча, ніж у нас…

— А що сьогодні в президії?

— Я гадаю, що треба фікс зменшити. Це ж неможливо…

— Ну, ну! Про це потім! Давайте!

— Єсть!

— Біжіть в Наркомвнусправ! Як із з'їздами?

— Інтерв'ю!

— Та…

— Давайте, давайте!

— Здрасте… Очень интересньш материал из Наркомзема… Очень интересньш… На Сумской опытной станции поймано четыре беременньїх суслика… Очень интересньш…

— Як з Раднаркомом?

— Єсть!

— УЕР?

— Єсть!

— Давайте! На з'їзд кооперації!

— іду…

VIII

— То даруйте ж мені, товариш!.. Тото ж, прецінь, неможливо… То повинна ж бути якась субординація… То в мене апарат мусить бути машиною! Я не можу так…

Мені кожний мусить знати, що він робить… Я потребую сатисфакції… Це ж річ абсолютно неможлива є, щоб експедиція не знала, куди йде газета… Тото ж елементарна річ є. Це ж видавництво, це ж велика справа… Отже, евентуально я мушу знати, що робить кожний гвинтик! А то ж, бійтеся бога, що вийде… Я людина за це відвічальна, і я того від усіх вимагаю! Так чи ні?

— Так!

— То даруйте ж мені…

— Як з тиражем?..

— Десять тисяч! Посилаю на Правобережжя! На Катеринослав посилаю!

— Жарте, жарте!

— Жаримо!..

IX

— А, Борис Іванович! Ну, скільки ще шпальт треба?

— Я мєрал, і я точно скажу… Чотирнадцять столбцов з запасом! Ще надо десять столбцов. Чотири на оголошення…

— А може, менше?

— Я никогда не ошибаюсь! Сказав десять — і в точку! От і вчерась сказав: надо дванадцять столбцов…

— Так дванадцять у запасі й залишилось!

— Хіба?!

— Ну да!

— Ну, знасте, сто ошибка! Хіба тепер робота? От раньше була робота… Я шести лєт уже старшим наборщиком был… Бувало, йдеш на службу, а мама говорить: "Боря, говорить, ти маленький іще, может, ти б у цурки погравсь?" А я говорю: "Мамо, говорю, старші наборщики в цурки не граються, говорю. Вони должни работать, говорю". От як раньше работалі…

X

— Іване Григоровичу! Як там з матеріалом?

— Та коза заболєла! І до козла водил, і до ветеринара водил… Не помагаєт…

— А що таке?

— Нервная какаято стала… Я до нейо: "Катька! Катька!" А она до мінє: "Ммме!" Парочку она мнє привела… Козлика й козочку… Бєлінькії такії… Маленькії… Забавник..

— Скільки там шпальт?

— Та нічево. На "корпус" дайте…

— Давай на "корпус"! Що там на "корпус"?

XI

— Завтра є "Гарт"?

— Коли "Плуг"?

— Де завтра вечірка? На паровозобудівельному?!

— Продивіться оцей вірш!

— Оце читали?!

— Тут от стаття!

— Товариші! Двадцять п'ять чоловіка! Та хоч на голову не лізьте!

— А оце читали?

— Та я ще вчора приніс!

— Та що вам редакторський кабінет — клуб, чи що?! Ану в ту хату! Кшш!!! Нема мене! Дихнуть не дадуть… Ей! Кажіть там: нема мене!

XII

"Камню место"![38]

Окремі "сонячні зайчики" редакційного життя… Усмішечки…

А так, як озирнешся на мало не три роки своєї праці в "Вістях", — чого тільки не було?!

Було радісно, було журно… Всього було.

А найбільше було праці… Справжньої праці… Цього від нас ніхто не відбере, і ніхто нам у цім не заперечить… Праця — це наше. Це те, що ми мали дати і давали, не жалкуючи…

Маєте "Вісті". Тисячу їх маєте!

Матимете — віримо! — і дві, і десять, і двадцять!

ПРО "ВСЕСВІТ"

"Всесвіт" на Вкраїні… Такого ще не було…

Тільки на восьмім році Жовтневої революції Українська Радянська Соціалістична Республіка змогла накінець за допомогою редакції "Вістей" обхопити "Всесвіт"…

"Всесвіт" — це значить — цілий світ… Усенький. З усім його, як той дядько казав, гамузом…

Правда, смілива штука?

Дуже вона широка, і дуже вона безмежна, і дуже вона кругла…

Це не те, що якихось там дев'ять губерній… Це — все. І те, що зверху, і те, що всередині… І те, що з усіх боків.

Одне слово, геть-чисто вам усе, що є, і що було, і що буде в світі, на світі й під світом…

От ви зараз держите "Всесвіт", перегортаєте його, читаєте й думаєте: "Просто собі журнал, та й вже!"

І, прочитавши, накриваєте миску з сиром…

Ото-то ж бо й є, що не просто…

Ви так самі собі подумайте. Молоде іще воно, отой "Всесвіт", молодюсіньке…

Ну скільки, по-вашому, йому? Не вгадаєте?

Так я вам і скажу: йому всього місяців зо три балачок, та два тижні блакитно[39]-іволгінсько[40]-плахтійської[41] пропасниці… І все!

Дитинча, як бачите…

А зверніть ви на його увагу.

За такий час отакого з усього світу та набратися…

І у Форда u Детройті, аж у штаті Мічіган у Північній Америці, побував на святі випуску десятимільйонного автомобіля…

І в Донбасі "власними руками" два мільйони "чорного золота" видобув…

Заодне вже проїхався на першім у Донбасі трамваї…

І про Київську художню виставку не забув…

Звідти стрибає знову у "країну чорного й білого"…

Потім на "Українські планіри" сідає і планірним спуском і в Німеччину, і в Польщу, і в Англію, і у Францію…

І Всеукраїнський учительський з'їзд — він парад приймає…

З'явилися лами в Лондоні — він уже за ними летить, язиком причмокує.

І по радіо фотографується, і на Содовім кар'єрі шипучку п'є…

За Чемберленом, — де той антирадянський фронт організовує,— наглядає… І за Ерріо стежить.;. І домни в роботу пускає…

Спорт?! Він і в футбол, і в гандбол, і гирі підкидає, і в бокс б'ється, і на коньках женеться, і марафонською бігою 10 000 метрів біжить. І не захекується…

Прибіг на старт, — так, думаєте, одпочиває?..

Ще б пак!

Ні, голубчики, не відпочиває, а зразу за шахи…

І "мат" королям робить…

З 60 000 чоловіка люду зразу грає…

А Капабланка з таким числом заграє?!

Хай спробує!

Пограв у шахи — шаради вирішує, над ребусами голову крутить, за задачі береться… І в театр летить! І на заводи біжить! І вірші пише! І оповідання строчить!

А ви ж не забувайте, що йому ж місяця ще немає: маненьке ж воно, манюсіньке!

Що ж з його буде, як він виросте?

Та всесвіт у нього буде як на долоні!

Отак: розкриє долоню — і все в його перед очима…

Аж страшно!

ЩО ДОБРЕ — ТО НЕ ПОГАНО!

Сидів я В кімнаті. Сидів і дивився на полицю з книжками.

І раптом у мене дротом волосся д'гори п'ястися почало… І очі витріщилися… І мороз поза шкурою пішов… І остовпів я й прикипів до стільця тулубом своїм радянським.

"Вишневі усмішки" мої чхнули, розсунули книжки, підвелися, стали сторчака, кивнули палітуркою, підморгнули обкладинкою:

— Доброго ранку!

— Дрдрдрастуйте! — кажу.

— Поздоров мене! Гмениниця я. Три роки, як у "Книгоспілці" видалася я. З ювілеєм поздоров!

— Здорздорздоровлю!

— Та ти не бійся. Можна ж мені хоч у такий день, як трирічний ювілей мого видавництва, по душах з тобою побалакати?.. Хіба тобі не цікаво знати, як нам жилосябулося та як нам розповсюджувалося?

— Цікаво…

— Ну, то слухай…

— Слухаю…

— Як продав ото ти нас 1922 р. у "Книгоспілку", так "Книгоспілка" ще тоді щойно на ноги спиналася. Квола ж вона тоді була, глянути ні на що було. Подумали ми тоді: "І куди ото він нас загнав?" Дев'ять периферійних книжкових крамниць і майже на 270 тисяч…. Та такого майна, що ні на базар, ні з базару. Ніхто й дивитися не хоче. Гірко було перші часи. Видалися ми — продаватися б нам: нема де продаватися! На село б двинутись — нема куди двигатися.

Повіриш, мишей уже почали благати: "Та поїжте нас, щоб хоч не мучитися. Лежиш у коморі: палітурки болять, шпагат у плечі пов'їдався, сторінки позлягалися. Нема чим дихати…"

Коли так за кілька часу дивимося — беруть нас. Запаковують і по крамницях… Там крамничка… Там крамничка… По руках пішли… Що вже те видавництво робило — не знаємо, а тільки бачимо, що вже нема нас по коморах… Уже розрізують нас, читають нас, глечики нами накривають… Уже ми розійшлися… Вискочили… Це —1923 року. А з того часу й пішло, й пішло. Уже біля нас і різних товаришів цілих 137 назв (а спочатку було тільки 26!). Уже й примірників — півтора мільйона… Уже ми

як розстелимося на полицях — так є на що й глянути. Уже в правлінні бухгалтерія цокає, уже векселі літають, як мухи, уже інструктори, відділи, підвідділи, вже чай розносять, уже навіть котлети на рукописах у правлінні лежать!.. Та до того, брат, дійшло, що 1925 року біля трьох Мільйонів примірників нашого брата на світ божий із "Книгоспілки" вилетіло. Ловко?

— Не погано!

— Уже ми по 81 крамниці розлітаємося… Уже на селах 3000 кооперативів нас продають.

— От здорово! Так що ви тепер живете, поспівуєте?

— Та живеться, сказать, нічого. От тільки…

— Що "тільки"?

— На Донбас не продеремось. На Чернігівщину не пускають.

— Хто не пускає?

— "Місцеві умови"!..

— Що таке за штука "місцеві умови"?..

— Чорт його знає, що воно за штука ті "місцеві умови", а не пускають. Поткнулися до Луганського, поткнулися до Бердянського, до Артемівського, до Слав'янського сунулися — не пролізеш…

— Та чого ж не пролізеш?..

— Та отак не пролізеш, і квит… "Місцеві умови". Та в голову, очевидно, місцевим адміністраторам вступили ті "місцеві умови" й не дають їм "правильно" думати… Тут криком кричать усі: "Книгу на село!", а там думають: "Піде книга на село, порозумнішає народ та й скаже тим адміністраторам: "А чим же ви, товариші, думали, що до нас книжки не пускали?" Ну й неприємність. Вони й не пускають.

— Ич, які хитрі! Ну, а як ви гадаєте: проліземо?

— Проліземо!..

— А так усе благополучно?..

— А так усе гаразд та добре!..

— Ну, вітайте ваше видавництво, кажу, з ювілеєм та перекажіть йому, хай велике росте…

— Хай!.. Хай!..